

Antalya Kentindeki Kapalı Konut Yerleşkelerinin Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Ayşe Yıldırım^{1,*}

¹Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Antalya, Türkiye

*mimarayseyldrm@gmail.com

ÖZET

İçerisinde yaşanan çevreler ve yapılar farklı yetenek ve yeterlilikteki bireyleri kapsamaktadır. Her insan, farklı kişilik ve yeteneklerle dünyaya gelmiş, farklı eğitimlerden geçmiş ve farklı ihtiyaçlarının karşılanmasını isteyen, farklı kullanım kolaylıkları arayan bireylerdir. İnsanların fiziksel, zihinsel ve yeteneksel olarak oldukça geniş bir çeşitlilik göstermesi mekânların da bu çeşitliliğe hitap etmesi gerektirmektedir. Bugüne kadar "ortalama insan" referans alarak oluşturulan standart tasarım anlayışının bireylerin oluşturduğu çeşitlilik içinde, bireylerin gereksinimlerini tam olarak karşılayamamaktadır. Bu yüzden tasarımda standart olarak kabul edilen bir insana göre yapılan tasarım ve düzenlemeler biraz daha farklı gereksinimleri olan bireyleri kapsayıcı bir niteliğe sahip ve evrensel tasarım ilkeleri kullanılarak tasarlanması gerekmektedir. Evrensel tasarım, çevre, yapı ve ürün tasarlama sürecine rehberlik ederek, gereksiz ve özelleşmiş ayrımcı çözümlere karşı çıkan, tüm kullanıcıların gereksinimlerine uyum sağlayan, kullanıcı ile iletişimi güçlü olan, detayları önemseyen tasarımların ortaya çıkmasını sağlarken, tasarımcıları daha bilinçli hale getirerek sürdürülebilir çevreler yaratma açısından da faydalı olmaktadır. "İdeal ev" ve "ideal yaşamın" bir arada sunulduğu kapalı konut yerleşkeleri, kentte kapladıkları alan, sahip oldukları nüfus göz önüne alındığında evrensel tasarım ilkeleri bağlamında araştırmaya değer görülmüştür. Bu çalışmada, Antalya Konyaaltı Bölgesindeki kapalı konut yerleşkeleri evrensel tasarım ilkelerine göre uygunluğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım, Kapalı Konut Yerleşkeleri, Konut, Antalya.

Evaluation of Gated Communities in Antalya in the Context of Universal Design Principles

ABSTRACT

The environment and structures that are lived in include individuals with different abilities and qualifications. Every human being has been born with different personalities and abilities, has undergone different trainings and wants to meet different needs and seeks different ease of use. The fact that people have a wide variety of physical, mental and skills diversity requires that the spaces also address this diversity. To date, the standard design concept created by taking reference to "average human" cannot meet the needs of individuals in the diversity of individuals. Therefore, designs and arrangements made according to a person considered as the standard in design need to be designed using universal design principles with an inclusive nature of individuals with slightly different needs. By guiding the process of universal design, environment, structure and product designing, it is possible to create designs more conscious and to create sustainable environments, while rejecting unnecessary and specialized discriminatory solutions, adapting to the needs of all users, is beneficial. The gated communities, where the "ideal house" and "ideal life" are offered together, are considered worthy of investigation in the context of universal design principles, given the population they occupy in the city. In this study, the appropriateness of the closed residential settlements in Antalya Konyaaltı Location according to universal design principles was evaluated.

Keywords: Universal Design, Gated Community, Housing, Antalya.

GİRİŞ

İnsanların temel gereksinimlerinden olan barınma ihtiyacının giderilmesinde karşımıza çıkan konut, bireyin hayatında barınmadan öte sosyalleşme, korunma, aidiyet geliştirme gibi farklı anlamları da çağrıştırmaktadır. Bu yönüyle konutu duvarlarla örülü fiziksel mekânlar olarak düşünmek veya ifade etmek konut için eksik ve yetersiz kalmaktadır. Konutu tanımlarsak, insanı tanırız veya insana bakarak yaşadığı konutu tahmin edebiliriz. Çünkü insanlar, yaşamının büyük bir bölümünü konutlarında geçirmektedirler. İnsanı etkileyen ve tamamlayan bu mekânların, huzurlu, konforlu, kullanışlı olması; insanın temel mekân ihtiyacını karşılamaktadır. Konut tasarımı, insan odaklı ve tüm çevre unsurlarını kapsamalıdır. Mimaride konut tasarımı; insanı hedef almalı, aile yaşantısına, sağlığa, hitap eden yapılar tasarlanmalıdır. Her bireyin huzurlu, konforlu, mutlu ve başka bir kişiye gereksinim duymadan rahat bir şekilde hayatını idame edebileceği konutlar tasarlamak mimarın asli görevleri arasında yer almaktadır. Bu yüzden evrensel tasarım ilkeleri gözetilerek konut tasarlamak önemli olmaktadır.

Ürünlerin, hizmetlerin ve ortamların, kişiye özel adaptasyon ya da özel sunumlara gerek duyulmadan tüm insanlar tarafından mümkün olan en geniş ölçüde kullanılabilir olacak şekilde tasarlanmasına evrensel tasarım denir. (Mueller, Mace, Story, 1998). Hanson (2004)'un makro-çevresel yaklaşım olarak ifade ettiği gibi evrensel tasarım kavramı, tasarım parametrelerini genişleterek farklı yetenek ve yeterlilikteki her kullanıcının mekânı kolaylıkla kullanmasını hedeflerken, pozitif ya da negatif tüm ayrımcılıkları reddetmektedir. Evrensel tasarım uzmanları genel olarak evrensel tasarım kavramını “insan ömrünün her dönemindeki ihtiyaçlarına uyan tasarım” olarak tanımlar (Zimmerman, 2006). “Evrensel Tasarım, insan merkezli, herkes için tasarım düşüncesidir. Bu sebepten dolayı herkes için tasarım (design for all) ve yaşam boyu tasarım (lifettime design) olarak da adlandırılmıştır.” (Sandhu, 2001).

Bugüne kadar evrensel tasarım alanında yapılan tüm çalışmalar ilk algılamada engelli bireylerin sorunlarına bir çözüm arayışı gibi görünse de düşünsel temelinde bunun ötesine geçen bir anlayışı barındırarak kullanıcı boyutunu geniş çapta değerlendirmekte ve kullanım problemlerine bütünlüştürücü bir tutumla yaklaşarak çözüm aramaktadır. (Dostoğlu, Şahin, Taneli, 2009).

Bireylerin kendi yaşam süreleri içerisinde çeşitli aşama (bebeklik, çocukluk, yaşlılık vb. gibi) veya durumlarda (hastalık, özürülük, gebelik vs gibi) farklı tasarımsal düzenleme ve standartlara gereksinim duyacağı evrensel tasarım konusunun temel çıkış noktası olarak da görülebilir (Tatal, 2013). Bu düşüncedeki ana fikir, aslında tüm insanların, yaş, beceri kaybı gibi nedenlerle, bir çeşit engelli olduğu görüşüne de dayanmaktadır (Dostoğlu, Şahin, Taneli, 2009). Evrensel tasarım kullanımda doğabilecek problemlere basit çözümler sağlamaktadır. Yaş, cinsiyet, farklı yetenek ve yeterlilikteki her birey tarafından kolay kullanılabilir özellikte olmakta, çok yönlü ve işlevsel olmakta ve kullanım sürecinde herhangi ek bir tasarıma gerek duymadan uzun kullanım özelliklerine sahip olmaktadır. Bu yüzden evrensel tasarımda, sadece engelli bireyler için değil toplumdaki her birey için tasarım yapma anlayışı bulunmaktadır. Evrensel tasarım anlayışı, özel tasarım ve uyarlamalara gerek duymaksızın, toplumdaki her birey tarafından kullanılabilir çevre, mekan ve ürünler tasarlamaktır. Yapılı çevrenin temel birimi olan konutun tasarımı yapılırken evrensel tasarım anlayışı dikkate alınması toplumdaki bireylerin huzurlu, konforlu, kendine yeten bireyler olmasında etkili olmaktadır.

EVRENSEL TASARIM KAVRAMI

Günümüzdeki tasarım anlayışı genel olarak ortalama insan ölçütleri ve ortalama kapasitelerdeki kullanıcılar esas alınarak oluşturulmaktadır. Fakat her birey ortalama insan özelliklerinden farklılıklar özellikler göstermektedir. İnsanların hareket yetenekleri, görme, işitme özellikleri ve boyutları birbirlerinden farklı olmaktadır. Fiziksel özelliklerin, fiziksel yeteneklerin ve zihinsel kapasiteler her bireyde aynı değildir. Evrensel tasarım; “tüm alanların niteliğinin tüm kullanıcılar tarafından ulaşılabilir olması gerektiğini belirten bir felsefedir. Evrensel tasarım herkesin her zaman, her nesneye ve her yere erişebilirliği düşüncesidir” (Zimmerman, 2006). “Evrensel tasarım, mümkün olan en fazla sayıda kullanıcıya bağımsızlık sağlayan, kullanıcıların özel gereksinimlerine uyum sağlayan, estetik olarak üst seviyede, kullanıcı ile iletişimi kolay, sürdürülebilir tasarımlardır ve detayları önemsemektedir” (Cavinton ve Hannah, 1997).

“Kapsayıcı Tasarım”, “Herkes İçin Tasarım” olarak adlandırılan Evrensel Tasarım “olabildiğince geniş bir kitleye hitap eden ve herkes tarafından kullanılabilen, uyum ve özellikli tasarım gerektirmeyen ürünlerin ve çevrenin tasarımı” (Mace, 2017) olarak tanımlanmaktadır. Evrensel tasarım anlayışı sadece geçici veya sürekli bir rahatsızlığı veya sakatlığı olanlara değil, her yaşta bireye ve farklı beceriye sahip bireyleri kapsayan bir tasarım anlayışıdır.

Evrensel tasarım fikri ilk olarak Mimar Ronald Mace tarafından ortaya atılmıştır. Evrensel tasarım kavramı, Amerika'da “kapsayıcı tasarım” olarak da ifade edilirken; Avrupa'da “herkes için tasarım” olarak adlandırılmaktadır. (Ostroff, 2001) Bu terimin yerine “ömür boyu tasarım” (life span design), “kuşaklararası tasarım” (transgenerational design), “kullanıcı odaklı tasarım” (user needs design), “gerçek yaşam için tasarım” (real life design) gibi çeşitli ifadeler de kullanılmakta olup; terminolojideki bu çeşitliliği toplumların sosyal ve kültürel farklılığı ile ilişkilendirilmektedir (Dostoğlu, Şahin, Taneli, 2009). Aynı zamanda Dostoğlu vd. (2009) bütün farklılıkların evrensel tasarım yaklaşımının kabul edilme biçimini ve geliştirilme yöntemini de etkilediğini belirtmiştir ve tüm bu kavramların temelinde konfor, güvenlik, herkese kucak açma, yeterlilik, bağımsızlık, katılım, sürdürülebilirlik, kaynaştırma, entegrasyon, kültürel uygunluk, cinsiyete uygunluk, kapsama, maddi ulaşılabilirlik gibi ortak hedefler barındırdığını vurgulamıştır.

Evrensel tasarımda yalnızca yetersizliğe ya da engelliliğe özel bir durum ve uygulama bulunmamaktadır. ‘Evrensel tasarım engelli insanlar ya da nüfusun diğer grupları için bütün gereksiz ve özelleşmiş ayrımcı çözümlerine ideolojik ve politik olarak karşı çıkmaktadır. Eşit statü, eşit davranış ve eşit değer evrensel tasarım fikrinin temelleridir. Evrensel tasarımın ideoloji ve uygulama çalışmasında açık bir şekilde tanımlanan amacı; bütün ürünlerin, yapıların ve ortamın mümkün olduğu kadar çok eşit şartlarda kullanılabilir olmasını sağlamaktır (Boduroğlu, 2005).

Evrensel Tasarım İlkeleri

Evrensel tasarım için "maksimum kullanılabilir" kavramını ölçülebilir duruma getirebilir mi arayışı içerisine girilmiş ve bir dönem kullanılabilir ürünler ve erişilebilir çevreler tasarlayabilmek adına ADA (American with Disabilities Act Standart for Accesible Design) Standartları gibi birtakım erişilebilirlik kodlarından, ANSI (American National Standards Institute) ve ISO (International Standards Organization) Standartları gibi bazı kullanılabilirlik kriterlerinden yararlanılmıştır. Ancak bu standartlar belli çevre, mekan ve ürün için sınırlı kalınca evrensel tasarım sürecine rehberlik edecek ilkelerin belirlenmesi gerekliliği ortaya

çıkıştır (Stroy, 2001). Evrensel tasarımı sonuç ürün olarak görmek yerine karar verme sürecinin bir parçası olarak kabul etmek gerektiği anlaşılmıştır (Evcil, 2014). 28-29 Nisan 1995'te Mimar Ronald Mace'in öncülüğünde mimarlar, ürün tasarımcıları, mühendisler ve çevre tasarımı meslek grubu, araştırmacılarından oluşan on kişilik bir ekip Kuzey Karolina Devlet Üniversitesi Evrensel Tasarım Merkezi'nde bir araya gelerek; temelinde "eşit statü, eşit davranış, eşit değer" kavramlarını içeren (Boduroğlu, 2005) çevre, mekan ve ürün tasarımlarının sunulması için meslek profesyonellerine rehberlik yapması açısından Evrensel Tasarım İlkelerini oluşturmuşlardır. İlk taslağı 22 Mayıs 1995, ikincisi 26 Temmuz 1995'te hazırlanan prensipler aşağıdaki haliyle 1 Nisan 1997'de son şeklini almıştır: (Evcil, 2014) Yedi temel ilke fikri ortaya çıkmıştır ve bu ilkeler şunlardır:

- Eşit Kullanım İlkesi
- Kullanımda Esneklik İlkesi
- Basit Sezgisel Kullanım İlkesi
- Algılanabilir Bilgilendirme İlkesi
- Tasarımda Hata Payı İlkesi
- Düşük Fiziksel Güç Harcanması İlkesi
- Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Mekan Sağlanması İlkesi

Eşit Kullanım İlkesi: Evrensel tasarım anlayışının temelinde yatan, farklı yeteneklere sahip insanlar için eşit derecede kullanılabilir ve satın alınabilir bir tasarım anlayışına sahip bu ilkenin esasları (Story, 2001) :

- Bütün kullanıcılara mümkün olduğu sürece benzer, mümkün olmayan durumlarda eşdeğer uygulamalar ile aynı kullanım kolaylığını sağlamak
- Herhangi bir kullanıcıyı ayırmaktan ya da damgalamaktan kaçınmak
- Tüm kullanıcılara eşit derecede mahremiyet, güvenlik ve emniyet sağlanmak
- Tasarımı bütün kullanıcılar için ilgi çekici hale getirmek şeklinde belirtilmiştir.

Örneğin, sensörlü otomatik kapılar, farklı yükseklikteki lavabolar, yürüyen merdivenler, eğimli mekan girişleri herkes için eşit kullanım ilkesine uygun tasarım fikirleridir.

Kullanımda Esneklik İlkesi: Bireysel tercih ve yetenekleri geniş bir yelpazede barındıran tasarımları hedef alan bu ilkenin esasları (Story, 2001):

- Kullanım yöntemleri arasında seçme olanağı sağlamak
- Sağ ve sola elin erişim ve kullanımına imkân vermek
- Kullanıcının doğruluk ve hassasiyetini kolaylaştırmak
- Kullanıcının hızına uyum sağlamak şeklinde belirtilmiştir.

Basit Sezgisel Kullanım İlkesi: Tasarımın kullanımının kullanıcının deneyimine, bilgisine, dil yeteneklerine ve mevcut konsantrasyon düzeyine bağlı olmadan, kolay anlaşılabilir olmasını ifade etmektedir. Tasarım ve mekân kurgusunun kolay anlaşılabilirliği için basit olması ve kolay algılanabilir olması yararlı olmaktadır. Kullanıcı deneyimi, bilgi, dil, beceri yada mevcut konsantrasyon düzeyi ne olursa olsun kullanımı kolay anlaşılabilen tasarımı temel alan bu ilkenin esasları (Story, 2001):

- Gereksiz karmaşıklıktan kaçınmak
- Kullanıcının beklenti ve sezgileri ile tutarlı olmak
- Farklı okuma-yazma düzeyine ve dil becerilerine hitap etmek
- Bilgiyi önem sırasına göre düzenlemek
- İş süresince ya da bitiminde etkin bir geri bildirim sağlanmak şeklinde belirtilmiştir.

Evrensel Algılanabilir Bilgilendirme İlkesi: Tasarım ürünü, çevre ve mekân, kullanımla ilgili gerekli bilgilendirmeyi kullanıcıya çevrenin şartlarından ve kullanıcının algılama yeteneklerinden etkilenmeyecek şekilde verebilmelidir. Tasarımın ortam koşullarına veya kullanıcının duyuşsal yetenekleri bağılı olmaksızın etkin bir şekilde gerekli bilgileri iletmesi temeline dayalı bu ilkenin esasları (Story, 2001) :

- Gerekli bilgileri sunmak için resimsel, sözel ya da dokunsal şekilde farklı modlar kullanmak
 - Önemli bilgi için “okunabilirliği” en üst seviyeye çıkarmak
 - Tanımlanabilir şekillerde elemanları ayırt etmek (Örneğin, talimat vermeyi ve yön tarifini kolaylaştırmak)
 - Duyusal sınırlaması olan kişiler tarafından kullanılan teknikler veya cihazlar ile uyumluluk sağlamak şeklinde belirtilmiştir.

Tasarımda Hata Payı İlkesi: Tasarım, tehlikeleri ve kaza veya irade dışı hareketlerin kötü sonuçlarını en aza indirmelidir. Evrensel tasarım farklı kullanıcılara yönelik olduğu için tüm kullanıcıların tehlike ve kazalara karşı korunması gerekir. Tehlike, kaza veya kasıtsız hareketlerin doğurduğu olumsuz sonuçlarını en aza indirgeyen tasarımları temel alan bu ilkenin esasları (Story, 2001):

- Elemanları tehlike ve hataları en aza indirecek şekilde düzenlemek (en çok kullanılan elemanları en erişilebilir hale getirmek, tehlikeli elemanlar çıkartmak, izole etmek ya da korumaya almak)
 - Tehlikeler ve hatalara karşı uyarıcılar sağlamak
 - Hata yapmayı önlemek
 - Hassasiyet gerektiren işlerde bilinçsiz hareketler yapmayı engellemek şeklinde belirtilmiştir.

Düşük Fiziksel Güç Harcanması İlkesi: Tasarım ürünleri ve mekânlar minimum güçle efektif olarak ve konforlu şekilde kullanılabilirmeli ve mekân-çevrelere minimum güç harcanarak konforlu şekilde erişilebilir olmalıdır. Temelinde etkili ve rahat bir şekilde kullanılarak, yorgunluğu minimum seviyede tutacak şekilde tasarımlar yapmayı amaçlayan bu ilkenin esasları (Story, 2001):

- Kullanıcıların doğal vücut pozisyonlarını korunmalarına izin vermek
- Uygun çalışma gücünü kullanılmak,
- Tekrar eden hareketleri minimize etmek
- Aralıksız fiziksel çaba gerektiren durumları en aza indirgemek şeklinde belirtilmiştir.

Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Mekan Sağlanması İlkesi: Her türlü kullanıcının vücut boyutu, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine uyum gösterecek yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanının sağlanması gerekmektedir. Kullanıcının vücut yapısı, duruşu ve hareketliliğine bakılmaksızın uygun boyut ve alanlarda yaklaşım, hareket ve ulaşım kolaylığı sağlamayı hedefleyen bu ilkenin esasları (Story,2001):

- Ayakta ya da oturan her kullanıcı için net bir görüş hattı sağlamak
- Ayakta ya da oturan her kullanıcı için tüm bileşenlere rahat ulaşım imkânı sağlamak
- Tasarımı el ve kavrama boyutu varyasyonlarına uyumlu hale getirmek
- Yardımcı teknolojilerin kullanımı için yeterli alanı sağlamak şeklinde belirtilmiştir.

Antalya Kentindeki Kapalı Konut Yerleşkelerinin Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Evrensel Türkiye'nin güneyinde yer alan Antalya; Antalya, Burdur ve Isparta illerinin oluşturduğu Batı Akdeniz Bölgesi'nin en büyük kenti ve bölge merkezidir. Antalya Bölgesi, Teke ve Taşeli platoları ile bunlar arasındaki Antalya Ovası ve Göller Bölgesi'nden oluşmaktadır. Türkiye'nin dışa açılan ve dünya sistemine eklemlenen bir turizm kentidir. Antalya, yoğun bir turizm bölgesi olması dolayısıyla konut talebinin yüksek olduğu bir kenttir. Ayrıca, Türkiye'de en çok göç alan illerden birisidir. Bu yüzden konut talebi artmaktadır. Kapalı konut yerleşkeleri Antalya'da Türkiye'nin diğer büyükşehirlerindeki gibi 1980 sonrası başlamıştır. İlk olarak Lara falez parkı çevresinde görülen kapalı konut yerleşkeleri daha sonra iç kesimlerdeki Meydan Kavağı Mahallesi ve çevresinde görülmüştür. Günümüzde ise Konyaaltı'nda ve Döşemealtı bölgesinde görülmektedir. Konyaaltı Bölgesinde yapımları artan kapalı konut yerleşkelerinin yoğunlaştığı Siteler Mahallesi adını bu gelişmelerden dolayı almıştır. Kapalı konut yerleşkeleri genel olarak toplumlardaki orta ve üst gelir grubuna hitap eden bir konut biçimidir. Bu konutlar çevresinden duvarlar bahçe duvarı, parmaklıklar veya bariyerlerle ayrılmış, kamuya açık olmayan yürüme yolları yeşil alanlar gibi ortak alanları bulunan, güvenlik sistemleriyle ve özel güvenlik ile 24 saat korunan, denetimli bir girişe sahip, kendine ait sosyal alanları bulunan, kendi özel yönetimi tarafından idare edilen konut topluluklarıdır.

Günümüzde bu konut yerleşkelerinin talepleri Dünya'nın birçok kentinde olduğu gibi Antalya'da da talepleri karşılamak için üretimleri artmıştır. Talebi ve arzı artan bu konut yapılarının evrensel tasarım ilkelerine uygun olarak tasarlanması içerisinde yaşayan bireylerin konforlu, huzurlu, mutlu bir şekilde hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli olmaktadır. Evrensel tasarım ilkelerine uygun olarak tasarlanan konutlar bütün kullanım süresi boyunca, büyük değişiklikler yapılmasına gerek kalmadan tüm kullanıcılar için uygun olmaktadır. Yaşlı ve engelli bireyler dışında hamile kadınlar, bebek arabalı bireyler, elinde eşya taşıyan bireyler, çocuklar, geçici fiziksel kaybı olan bireyler gibi farklı özelliklere sahip olan bireyler evrensel konutlardan faydalanabilmektedir. Çünkü evrensel tasarım herkesin eşit kullanabilmesi, kullanımda esneklik sağlaması, basit ve sezgisel kullanım kolaylığı sağlaması, düşük fiziksel güç gerektirmesi ve yapılan hatalara karşı toleranslı olması gibi özelliklere sahip bir tasarım anlayışıdır. Evrensel tasarım ilkeleri anlayışına uygunluğun mevcut kapalı konut yerleşkeleri üzerinden incelenmesi, üretilecek kapalı konut yerleşkeleri tasarımlarına ışık tutabilecek tasarım fikirleri vermesi açısından önem arz etmektedir. Bu yüzden Konyaaltı bölgesi kentin güney batısına Gürsü Mahallesinde yer alan Lavanda Evlerinin evrensel tasarım ilkeleri bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

Konyaaltı Sahiline yürüyüş mesafesi uzaklığında bulunan Lavanda Evleri 13.800m² arsa alanına sahiptir. Konut ve sosyal donatı alanı bulunmaktadır. Sosyal Donatı olarak kapalı ve açık yüzme havuzları, çocuk yüzme havuzları, hamam, sauna, buhar odası, fitness, açık yüzme havuzunun ortasında yer alan kafeterya, çocuk oyun alanı, tenis kortu/voleybol sahası ve basketbol sahası bulunmaktadır. Her daireye ait 2 adet kapalı otopark bulunmaktadır. Lavanda Evleri, 56 daire ve 7 bloktan oluşmaktadır. Bloklarda farklılaşma görülmemektedir, üç farklı plan şeması bulunmaktadır. Bunlar, zemin kat dubleks planı, normal kat planı ve çatı katı dubleks planıdır. On dörder adet çatı katı dubleks ve zemin kat dubleks bulunmaktadır ayrıca 28 adet normal kat bulunmaktadır.

Şekil 1. Lavanda Evleri uydu görüntüsü (Google Earth, 2018)

Lavanda Evlerinin Evrensel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi:

Yerleşke Ana Girişi: Konutun ana girişinde kot farklı bulunmaktadır ve bu kot farkına sadece merdivenlerle çıkmaktadır. Saçak ile korumalı giriş sağlanmıştır. Korkuluk bulunmaktadır. Kolay okunabilir ve algılanabilir kapı zilleri bulunmaktadır. Zemin kaygan malzemenen yapılmıştır. Uygun şekilde aydınlatılmış girişe sahiptir.

Yerleşkeye Ana Giriş Merdiveni: Dik Eğimi olmayan merdivenler kullanılmıştır. Aynı ölçüde devam eden basamak ve rıhtlar bulunmaktadır. Basamak rıhtları yuvarlatılmamıştır. Merdiven başlangıç ve bitişlerinde bulunan uyarıcı yüzeyler bulunmamaktadır. Her iki tarafta bulunan korkuluklar mevcuttur. Uygun yükseklikte bulunan küpeşteler bulunmaktadır. Yeterli merdiven genişliği ve merdiven sahanlığı vardır. Zemin kaygan malzemenen yapılmıştır.

Sosyal Donatılar (yüzme havuzu, hamam, sauna, buhar odası, fitness, kafeterya, çocuk oyun alanı, tenis kortu/voleybol sahası ve basketbol sahası vb.): Aktivite alanları kolay ve erişilebilir değildir. Zeminde kaygan malzeme kullanılmıştır. Herkesin kullanımı için uluslararası standartlarda uyarı ve bilgilendirme levhaları bulunmamaktadır. Yeterli uygun şekilde aydınlatılmış yaya yolları mevcut değildir. Özellikle çocuk oyun alanı ve tenis kortu/voleybol sahası ve basketbol sahasına giden yaya yolları mevcut değildir. Yaya yollarında basamak ve kot farkı bulunmaktadır. Kaldırımda Hissedilebilir yüzeyler (görme engelliler İçin) mevcut değildir. Çift yönlü haberleşme sistemleri ve acil durum butonları hamam, sauna, buhar odası bulunmaktadır.

Şekil 2. Lavanda Evlerinden Görünüm, (Kişisel Arşiv, 2015)

Konut Giriş Holü: Tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için yeterli dönüş ve manevra alanı bulunmaktadır. Zemin kaygan malzemenen yapılmıştır. Uygun ve yeterli şekilde konumlandırılmış aydınlatma elemanları mevcuttur. Eşiksiz geçişler bulunmaktadır. Koridor: Tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için yeterli dönüş ve manevra alanı bulunmaktadır. Zemin

kaygan malzemedan yapılmıştır. Uygun ve yeterli şekilde konumlandırılmış aydınlatma elemanları mevcuttur. Eşiksiz geçişler bulunmaktadır. Koridorlar ve giriş holleri evrensel tasarım ilkelerine uygunluk gösterse de dubleks kat planlarında üst kata erişim evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda çözümlenmeler göz ardı edilmiştir. Erişim sadece merdivenler yardımıyla sağlanmaktadır. Merdivenlerde kullanılan malzeme kaygan zemin malzemesidir merdiven başlarında ve sonlarında uyarıcı yüzeyler bulunmamaktadır ve rıhtlar sivri kenarlara sahiptir.

Şekil 3. Lavanda Evlerinin Konut Giriş Holü ve Koridorundan Görünüm, (Kişisel Arşiv, 2015)

Evrensel Mutfak: Konut girişine yakın konumlanmıştır. Yeterli manevra alanı bulunmaktadır. Eviye ve ocağın altında açık veya açılabilir alan mevcut değildir. Yüksekliği uygun ölçülerde veya ayarlanabilir eviye ve ocak bulunmaktadır. Standart ölçülerde tasarlanmıştır. Bulaşık makinesi ve fırın yükseltilmemiştir. Farklı yüksekliklerde tezgâh alanları bulunmamaktadır ve standart ve sabit ölçülerdedir Tezgâh kenarları yuvarlatılmamıştır. Depolama alanları erişimi kolay değildir. Dolap kulplarının kullanımı zordur. Ulaşılabilir ve algılanabilir değildir. Uygun yerlerde ve yüksekliklerde bulunan prizler bulunmaktadır Zemin kaygan malzemedan yapılmıştır. Eşiksiz geçişler kullanılmıştır. Salon: Kaymaya Dayanıklı zemin malzemesi kullanılmıştır. Uygun yerlerde ve yüksekliklerde bulunan prizler bulunmaktadır. Yeterli manevra alanı mevcuttur. Uygun ve yeterli şekilde konumlandırılmış aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Geçişler eşiksiz çözülmüştür. Banyo ve Tuvalet: Banyo ve tuvaletler yatak odalarına yakın yerleşimdedir ayrıca yatak odalarıyla direk ilişkili ebeveyn banyosu da bulunmaktadır. Her bir donatım elemanı önünde yeterli manevra alanı genel banyolar için mevcuttur fakat ebeveyn banyosu için alan yeterli değildir. Klozet, küvet ve duş çevresinde tutunma barları mevcut değildir. Lavabonun altında açık veya açılabilir alan bulunmamaktadır. Depolama alanları erişilebilirdir. Uygun yüksekliğe yerleştirilen ayna bulunmaktadır. Asma klozet kullanılmıştır. Küvet ve duş alanında oturma elemanları mevcut değildir. Yüksekliği ayarlanabilir duş başlığı bulunmaktadır. Zeminde kaygan malzeme kullanılmıştır. Uygun ve yeterli şekilde konumlandırılmış aydınlatma elemanları bulunmaktadır.

Şekil 4. Lavanda Evlerinin Mutfak, Salon ve Banyosundan Görünüm, (Kişisel Arşiv, 2015)

Lavanda Evleri, Eşit Kullanım İlkesi, Kullanımda Esneklik İlkesi, Basit Sezgisel Kullanım İlkesi, Algılanabilir Bilgilendirme İlkesi, Tasarımda Hata Payı İlkesi, Düşük Fiziksel Güç Harcanması İlkesi, Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Mekân Sağlanması İlkesi göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Lavanda Evlerinin Evrensel Tasarım İlkelerine uygunluğunun incelenmesi neticesinde bazı uygunluklar ve olumsuzluklar tespit edilmiştir. Bu tespitler sayesinde yeni üretilecek kapalı konut yerleşkeleri için evrensel tasarım ilkelerine uygun tasarım fikirleri oluşturması amaçlanmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Barınma” gereksinimi, insanın varoluşundan bu yana insanın en önemli yaşamsal gereksinimlerinden biridir. Barınma gereksinimi ile özdeşleşen ve insanın kendi kimliğini mekâna yansıttığı yapı türü konuttur. İnsanlar konutu sadece barınma mekanı olarak görmemişlerdir. Konut insanların benimsediği psikolojik bağlar kurduğu bir mekan türüdür. Konutla bağ kuran insanlar için mahremiyet, yoğunluk, komşuluk, algısal değerler, kullanım özellikleri ve kolaylıklar, haz alma, memnuniyet, ferahlık ve düzen gibi bireyleri yakından etkileyen ölçütlerde konutlar tasarlanmalıdır. Bebekler, çocuklar, hamile kadınlar, yaşlı bireyler gibi kullanıcı gruplar düşünüldüğünde bütün konutların herkes tarafından kullanılabilir yapıda yani evrensel tasarım ilkelerine göre tasarlanması gerekmektedir. Toplumdaki farklı yetenekteki bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan konutlar, çocuklu ailelere, yetenekleri azalan yaşlı bireylere ve engelli bireylere uygun ortam sağlayan evrensel konutlar olmaktadır. Evrensel tasarım yaşa, vücut ölçülerine, fiziksel yeteneklerine bakılmaksızın toplumdaki tüm bireylere hizmet etmektedir. Ortalama insan ölçüleriyle tasarlanmış konutlar, bazı kullanıcı gruplarının hareketlerini kısıtlamakta hatta bazen engellemektedir. Evrensel tasarım ilkeleri düşünülmeden tasarlanan konutlar sonradan gerekli görüldüğünde kullanıcılara uygun olarak adapte edilebilir. Fakat bu daha fazla maliyete ve farklı ve estetik olmayan görünüme sebep olmaktadır. Evrensel tasarım özelliklerine sahip konutlar tasarım aşamasında düşünüldüğü için daha az maliyet gerektirmektedir. Evrensel tasarım ilkelerine uygun konut tasarımının amacı, her kullanıcının bağımsız hareket edebilmesi ve konutların konfor düzeylerinin artırılması, hayatının büyük bir kısmını geçirdiği konutta huzur bulması ve mutlu olmasıdır. Hayatının önemli bir kısmını konutta geçiren bireyler için kullandığı konuttan memnun olması, konforlu bir hayat sürmesi, mutlu ve huzurlu olması konutları tasarlayan mimarların temel amacıdır. Bu yüzden talep ve arzları her geçen gün artan kapalı konut yerleşkelerinin evrensel tasarım ilkeleri anlayışına uygun olarak tasarlanması kullanıcı memnuniyeti açısından önemlidir. Yapılan değerlendirmeler, tasarlanacak olan kapalı konut yerleşkeleri için bir farkındalık oluşturacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Boduroğlu, Ő. (2005), Konutlarda Evrensel Tasarım Kavramı ve Örnekler Üzerine Analizi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cavinton, G. A. ve Hannah, B. (1997), Access By Design, New York, Van Nostrand Reinhold, ISBN: 0442021267.
- Dostoğlu, N., Şahin, E., Taneli, Y., (2009). DOSYA Tasarıma Kapsayıcı Yaklaşım: Herkes İçin Tasarım, Mimarlık 347, Mayıs-Haziran.
- Evcil, A. , N., (2014). Herkes İçin Tasarım, Bođaziçi Yayınları, İstanbul.
- Hanson, J., (2004). The Inclusive City: Delivering A More Accessible Urban Environment Through Inclusive Design, Conference Paper, International Construction Conference Responding to Change,7-8 September 2004.
- Mace, R., (2017). URL: http://www.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/about_ud.htm, Son Erişim Tarihi: 23 Aralık 2017
- Mueller, J. L., Mace, R., Story, M. F., (1998). The universal design file: Designing for people of all ages and abilities. Raleigh, North Carolina State University, ABD
- Ostroff, E. (2001), “Universal Design Practice in United States,” Adaptive Environments Center, Boston, Massachusetts, Universal Design Handbook. McGraw-Hill, ISBN 0-07-135957-5.
- Sandhu, J.S. (2001), “An Integrated Approach to Universal Design: Towards the Inclusion of all Ages, Cultures and Diversity,” In Universal Design Handbook. McGraw-Hill, ISBN 0-07-135957-5
- Story, M.F., (2001). Principle of Universal Design, Universal Design Handbook, Chapter 10.
- Tutal, O., (2013). Hala Tercihli Bir Yaklaşım: Herkes İçin Tasarım, Herkes İçin Tasarım Müfredatı Geliştirme Çalıştayı, Sayfa:108.
- Zimmermann, R. (2006), “Building Operating Management,” 53, 11, Career and Technical Education.